

Archeologienota

Leuven Straatjesgang

Archeologienota met beperkte samenstelling

Johan Claeys

2017

1 Administratieve gegevens

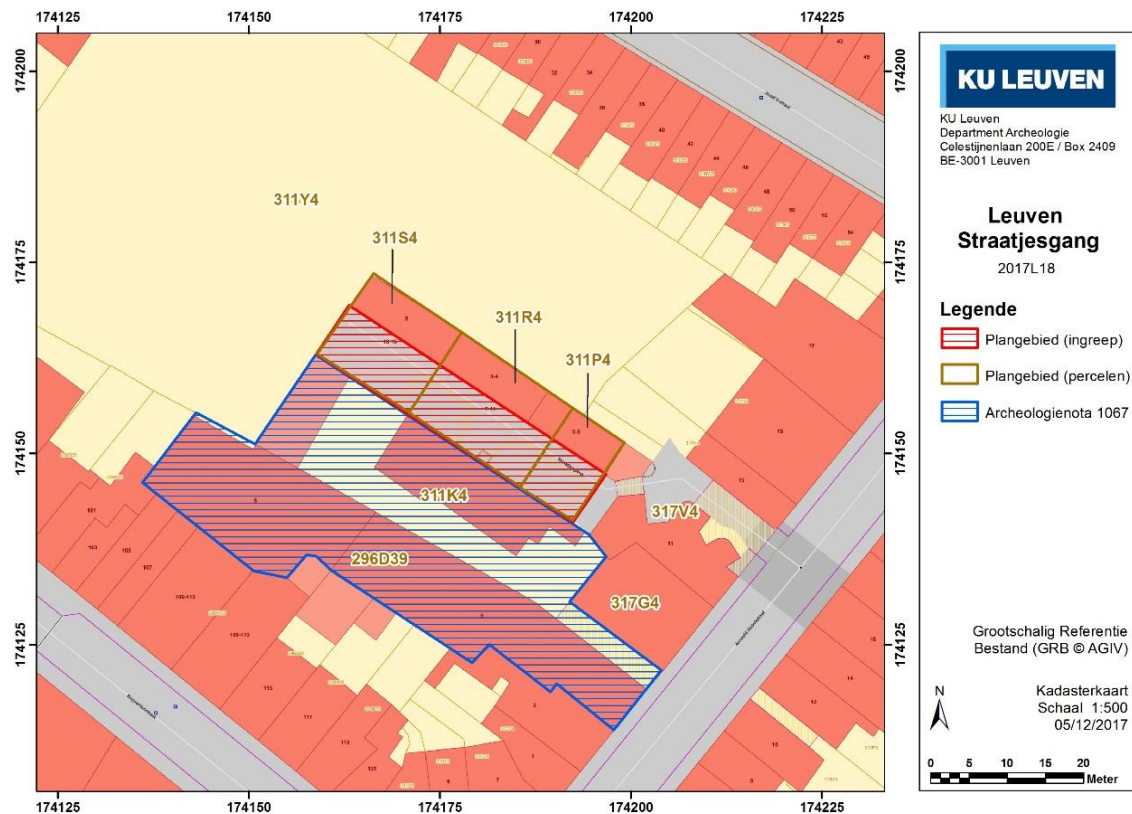
Projectcode:	2017L18
Betrokken actoren:	Johan Claeys (erkend archeoloog 2017/180): projectleider
Locatie:	Straatjesgang, zijstraat van de Arnould Nobelstraat, 3000 Leuven Zie Figuur 1-Figuur 2
Lambert coördinaten	(bounding box coördinaten – Lambert 72) ZW: x = 174 158,79 m / y = 174 140,61 m NO: x = 174 196,94 m / y = 174 169,44 m
Kadastrale gegevens:	Leuven / Afdeling 2 / Sectie B / Perceelnrs. 311P4, 311R4 en 311S4 Zie Figuur 1
Oppervlakte van het terrein:	ca. 270 m ² (totale oppervlakte van de ingreep) ca. 485 m ² (totale oppervlakte van de drie getroffen percelen) Zie Figuur 1
Topografische kaart:	Zie Figuur 2

2 Verslag van resultaten: bureaustudie

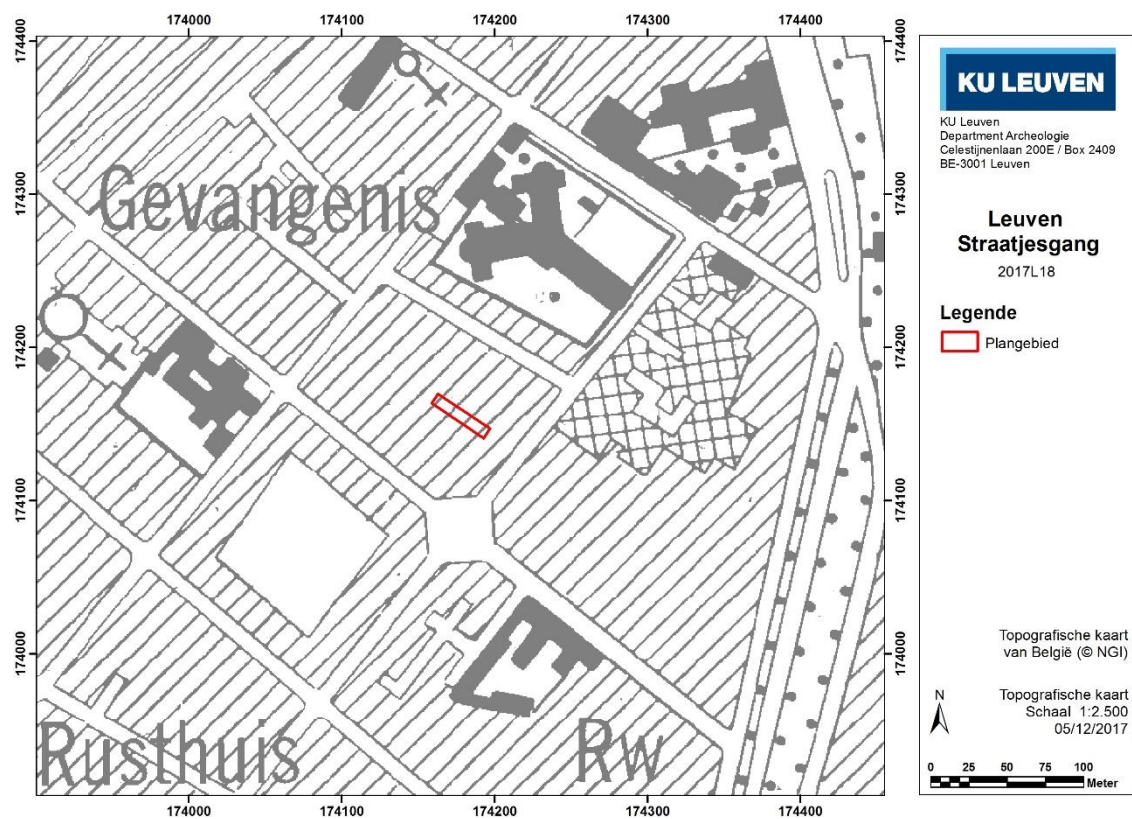
2.1 Aanleiding opstellen archeologienota

De Straatjesgang is een doodlopende steeg in het centrum van Leuven die aansluit op de Arnould Nobelstraat, gelegen ten noorden van het Quinten Metsysplein (Figuur 1-Figuur 2). De steeg wordt heraangelegd en de aansluitende bebouwing ten noorden ervan gerenoveerd. Het project kadert in een groter geheel van ingrepen in de omgeving, waarbij ook de omliggende Tuin De Walque wordt heringericht en er nieuwe verkaveling komt op de percelen ten zuiden van het huidige plangebied (Figuur 3). De heraanleg van de tuin is vrijgesteld van een vergunningsaanvraag. Voor de verkaveling ten zuiden van de Straatjesgang is in 2016 reeds een bekrachtigde archeologienota opgesteld (Dupont e.a. 2016).

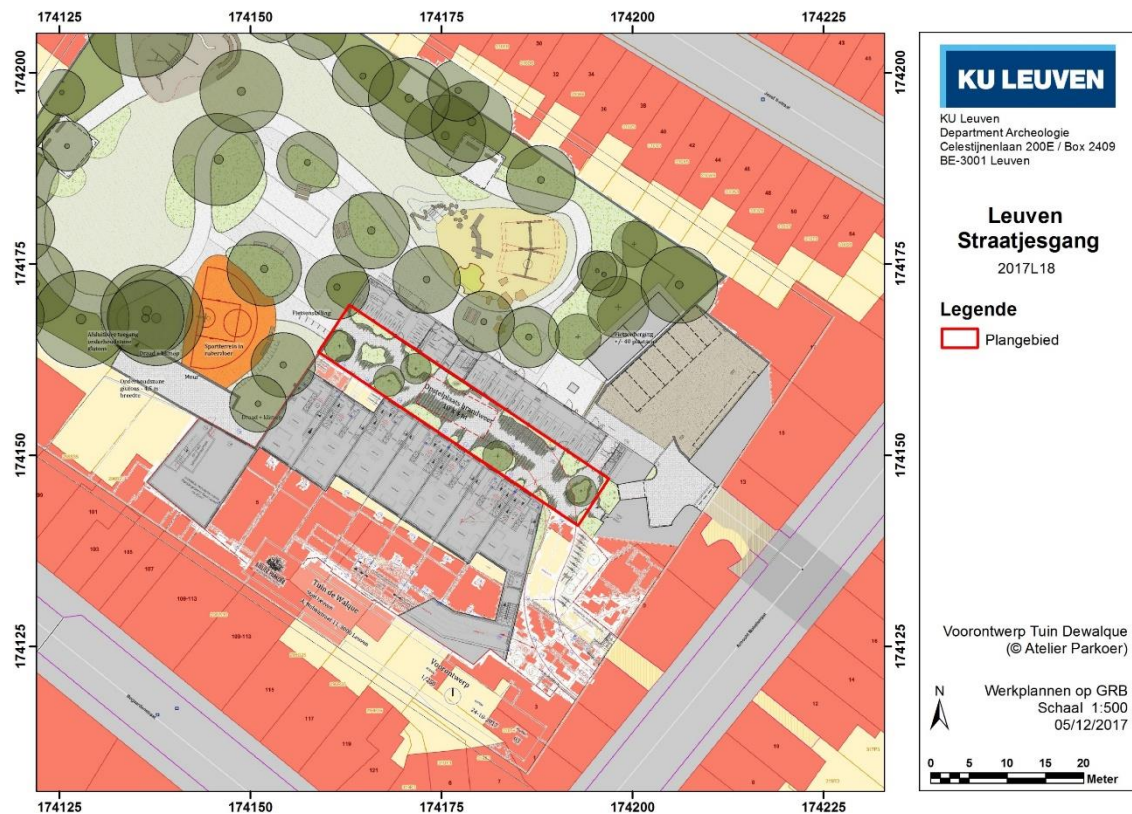
Het huidige plangebied bestaat uit drie percelen (311P4, 311R4 en 311S4, zie Figuur 1), met een gezamenlijke oppervlakte van ca. 485 m². Op deze percelen staan 11 arbeiderswoningen die laatst in gebruik waren als jeugdhuis, maar die momenteel leegstaan. De huidige archeologienota met beperkte samenstelling slaat alleen op de bodemingrepen in de Straatjesgang zelf (rode omlijnning in Figuur 1); voor de renovatie van de woningen is een aparte bouwaanvraag ingediend. De bodemingreep heeft een oppervlakte van ca. 270 m². Het plangebied bevindt zich binnen een vastgestelde archeologische zone: de historische stadskern van Leuven (ID 11901). Aangezien de (gezamenlijke) perceeloppervlakte groter is dan 300 m² en de bodemingreep een grotere oppervlakte heeft dan 100 m² moet de vergunningsaanvraag gekoppeld zijn aan een bekrachtigde archeologienota.

Figuur 1. Het plangebied geplot op het Grootchalig Referentie Bestand (GRB © AGIV). Het plangebied valt binnen percelen 311P4, 311R4 en 311S4, maar de ingreep slaat alleen op de steeg voor de gebouwen (de eigenlijke Straatjesgang).

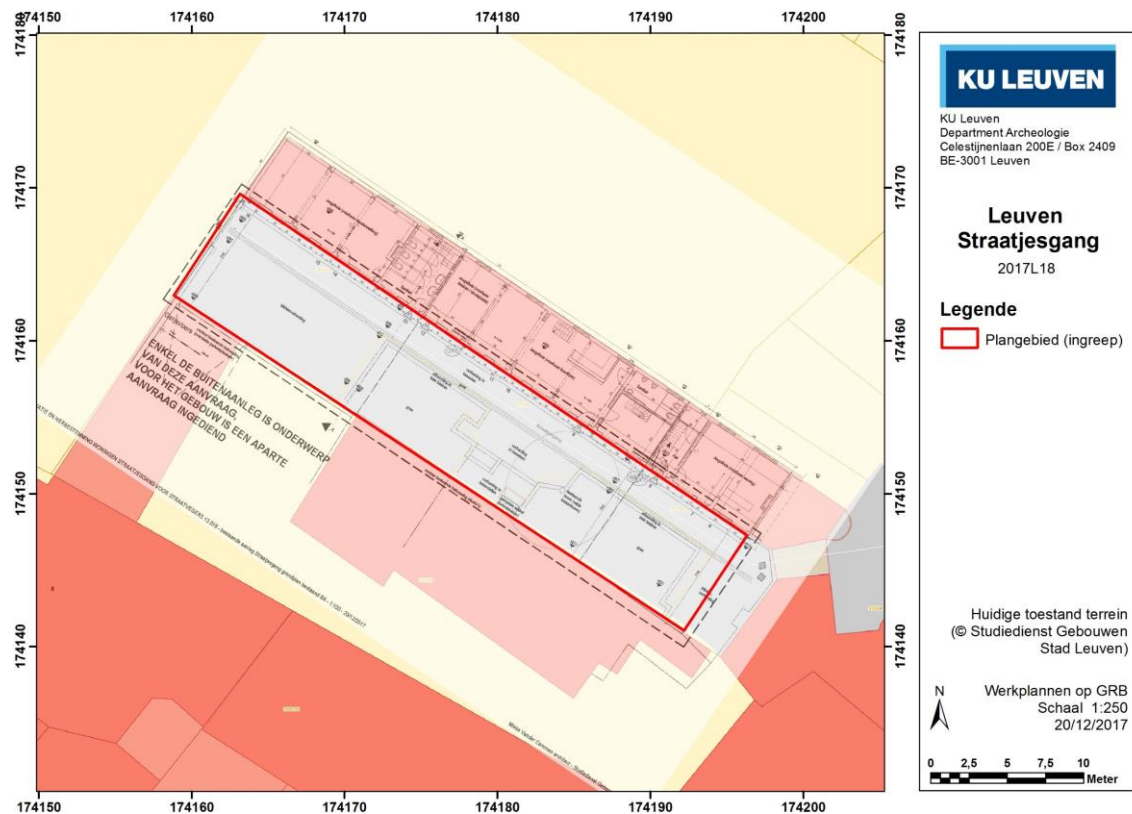
Figuur 2. Het plangebied geplot op de topografische kaart van België (© NGI).

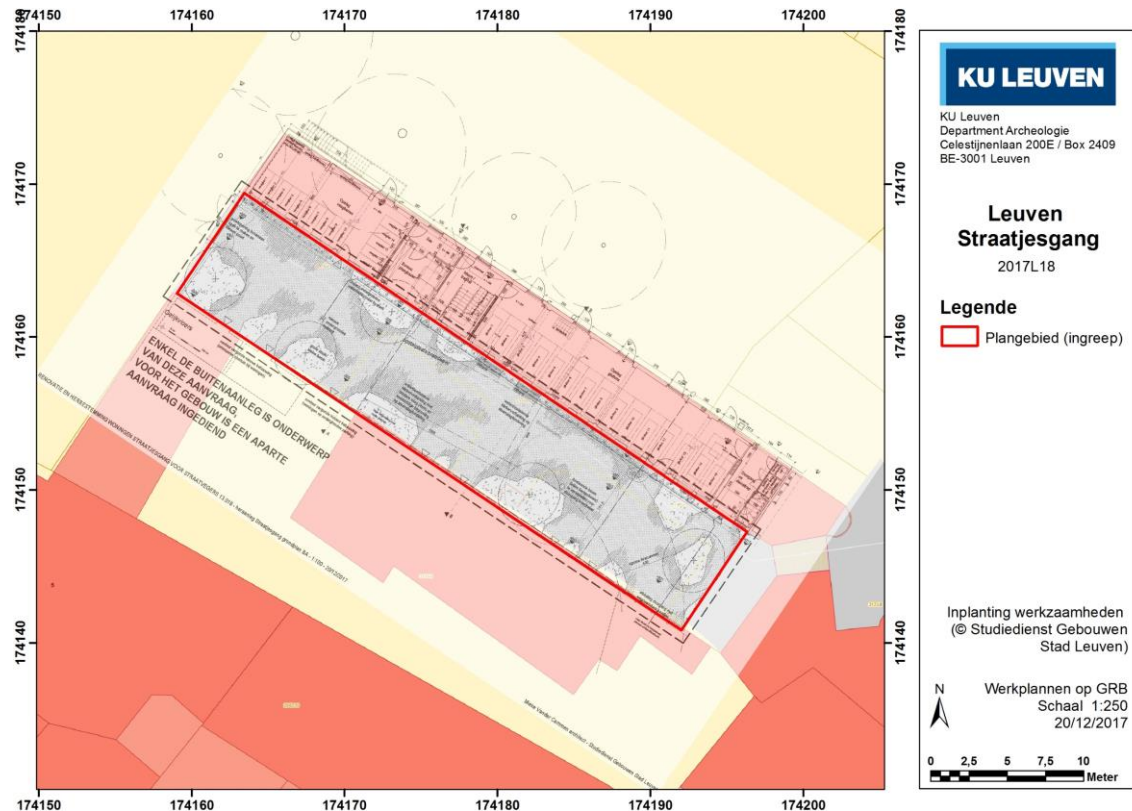
Figuur 3. Het plangebied in relatie tot de ruimere plannen voor het woonblok, inclusief de heraanleg van de Tuin De Walque (© Atelier Parkoer) en de verkaveling ten zuiden van het plangebied (Ajan BVBA).

2.2 Beschrijving geplande werkzaamheden

In de Straatjesgang wordt de bestaande bodembedekking (ca. 90 m² kasseien, ca. 70 m² klinkers en ca. 110 m² gras) vervangen door een rijdbare verharding op een onderfundering van maximaal 40 cm dik: 10 cm doorlatende klinkers met brede voeg, 3 cm legbed, 15 cm steenslagfundering en 10 cm onderfundering. Deze rijweg wordt onderbroken door verschillende groenzones met lage begroeiing, waarbij de teelaarde tot 8 cm onder het niveau van de bestaande verharding wordt aangevuld. Langs de gevel van de arbeiderswoningen wordt een sleuf uitgegraven tot ca. 1 m onder het huidige maaiveld voor de aanleg van een nieuwe hydrant en komt er beperkte nieuwe riolering (Figuur 4-Figuur 6).

Figuur 4. De huidige situatie op het terrein binnen de Straatjesgang (© Architect Mieke Vander Cammen, Studiedienst Gebouwen Stad Leuven). Alleen de buitenaanleg (met streepjeslijn omzoomd) maakt deel uit van deze aanvraag; voor het gebouw is een aparte aanvraag ingediend. Zie bijlage 1 voor de gedetailleerde plannen.

Figuur 5. De inplanting van de werkzaamheden binnen de Straatjesgang (© Architect Mieke Vander Cammen, Studiedienst Gebouwen Stad Leuven). Alleen de buitenaanleg (met streepjeslijn omzoomd) maakt deel uit van deze aanvraag; voor het gebouw is een aparte aanvraag ingediend. Zie bijlage 1 voor de gedetailleerde plannen.

worden dat de geplande werkzaamheden geen bedreiging vormen voor het bodempatrimonium of dat onderzoek van het bedreigde erfgoed niet zal resulteren in kenniswinst, kan de archeologienota afgerond en bekrachtigd worden na de bureaustudie. Indien er echter argumenten aangereikt worden voor vervolgonderzoek of indien uit het bureauonderzoek blijkt dat er onvoldoende gegevens konden worden verzameld om de archeologische verwachting binnen het gebied in te schatten en de onderzoeksvragen te beantwoorden, zijn verdere stappen in het onderzoekstraject noodzakelijk.

2.4 Werkwijze en strategie

Deze bureaustudie kadert binnen een archeologienota met beperkte samenstelling, waarin er zal aangetoond worden dat de geplande werkzaamheden geen bedreiging vormen voor het eventueel aanwezige archeologische erfgoed (conform Code Goede Praktijk § 12.5.3.3).

Aangezien dit argument doorslaggevend is voor de beantwoording van de onderzoeksvragen en de conclusies met betrekking tot verder onderzoek, is er geen nood aan het opstellen van een uitgebreide bureaustudie waarbij alle beschikbare informatie over het terrein en zijn omgeving wordt verzameld, onderzocht en gepresenteerd. Wel werd het plangebied in ArcGIS geplot op alle historisch en archeologisch relevante kaartlagen beschikbaar via de ArcGIS plugin van Geopunt, alsook op door onszelf gegeoreferende historische kaarten (Van Deventer, Braun & Hogenberg, Pauli, Blaeu, Le Rouge, Primitief Kadaster,...) om de mogelijke aanwezigheid van bebouwing uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd binnen het plangebied vast te stellen.

Op basis van de beschrijving van de werkzaamheden, de werkplannen en een selectie van relevant historisch materiaal (kaarten en foto's) wordt hieronder een argumentatie opgebouwd die de beperkte samenstelling van deze bureaustudie moet staven.

2.5 Argumentatie en interpretatie

Op basis van historisch kaartmateriaal (die voor de Leuvense binnenstad teruggaat tot de kaart van Jacob Van Deventer uit ca. 1550) kan afgeleid worden dat er tot in de 19^e eeuw wellicht geen permanente bebouwing was in de ruime omgeving van het plangebied. Het huidige regelmatige stratennet in de driehoek gevormd door de Diestsestraat, Tiensestraat en Ring is het resultaat van een grootschalige heraanleg van deze stadswijk in de 19^e eeuw en devieert sterk van de meer chaotische wegen die op de kaart van Van Deventer staan weergegeven. De Nobelstraat staat pas op de kaart van Vandermaelen (1846-1854) ingetekend. De Straatjesgang is pas voor het eerst waar te nemen op een orthofoto uit de periode 1947-1954.

Op basis van oude foto's van de Straatjesgang is te zien dat er de voorbije tientallen jaren reeds grote aanpassingen hebben plaatsgevonden met betrekking tot de bodembedekking van het plangebied. Tot in de jaren '80 van de vorige eeuw bestond het grootste deel van de Straatjesgang nog uit achtertuintjes, koertjes en 'koterijen', met een tegelpad langs de noordelijke rand (Figuur 7). In 1987 kwam er een speeltuin in de plaats en werden de tegels vervangen door kasseien (Figuur 8-Figuur 9). De speeltuin heeft sindsdien plaatsgemaakt voor de huidige stroken gras en klinkers, terwijl het kasseipad nog steeds dienst doet (Figuur 10-Figuur 11). Het is niet bekend hoe diep de verstorende aanleg van deze voorzieningen reikt, maar het is aannemelijk dat deze tot een paar decimeter onder het maaiveld gaat.

De Rioleringsdatabank Vlaanderen geeft een bestaande riolering weer langs de zuidrand van het kasseipad (raadpleegbaar via Geopunt Vlaanderen) en het Kabel- en Leidinginformatieportaal (KLIP) toont voorzieningen voor elektriciteit en gas langs het pad en voor water onder het tuingedeelte (Figuur 12).

Voor de aanpalende percelen 311K4 en 296D39, ten zuiden van het plangebied, werd in 2016 een archeologienota bekrachtigd voor de bouw van een appartementsgebouw, 7 ééngezinswoningen en een ondergrondse parkeergarage (Dupont e.a. 2016, 6). Op basis van het bureauonderzoek kon de aan- of afwezigheid van een archeologische site niet vastgesteld worden. Aangezien bij de geplande werken het volledige bodemarchief verstoord zal worden werd verder onderzoek geadviseerd in uitgesteld traject (omdat de afbraak van de bestaande bebouwing pas na het verkrijgen van de stedenbouwkundige vergunning zal plaatsvinden). Omwille van de mogelijk te verwachten complexe verticale stratigrafie werd een onderzoeksstrategie in de vorm van proefputten voorgesteld. Bovendien moet de verwijdering van de vloerplaten gebeuren onder archeologische begeleiding (Dupont e.a. 2016, 32-34).

De impact van de geplande werkzaamheden binnen de aanpalende Straatjesgang is echter niet van dezelfde grootorde. Het is sterk aannemelijk te veronderstellen dat er bij de geplande ontgravingswerken geen archeologisch relevante niveaus zullen aangesneden worden, maar enkel ophogings- en funderingslagen voor de 20^e-eeuwse bodembedekking en voorzieningen. De nieuwe nutsleidingen en (beperkte) riolering kunnen bovendien aangelegd worden binnen het gabarit van de reeds bestaande sleuven voor nutsleidingen.

*Figuur 7. Zicht vanuit het noordwesten (links) en zuidoosten (rechts) op de Straatjesgang in 1981.
Bron: Stadsarchief Leuven.*

*Figuur 8. Zicht vanuit het noordwesten op de speeltuin in de Straatjesgang (krantenartikel 6/8/1987).
Bron: Stadsarchief Leuven.*

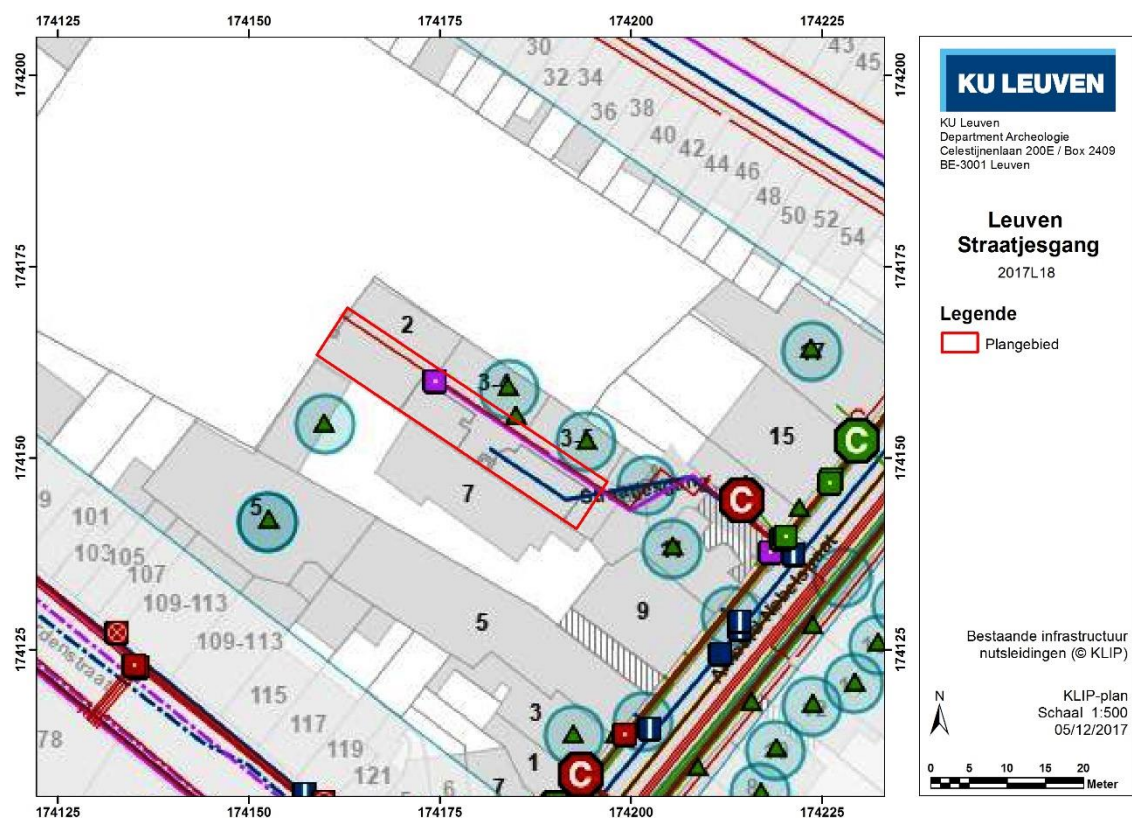
*Figuur 9. Zicht vanuit het zuidoosten op de speeltuin in de Straatjesgang (Het Nieuwsblad, 21/4/2001).
Bron: Stadsarchief Leuven.*

*Figuur 10. Zicht vanuit het zuidoosten op de huidige toestand van de Straatjesgang.
Bron: Stadsarchief Leuven.*

Figuur 11. Het plangebied geplot op een orthografische foto, winter 2016 (© NGI).

Figuur 12. Huidige situatie van de nutsleidingen in de Straatjesgang (© KLIP).

2.6 Motivatie verwachtingen

Er is zeer weinig kans dat er tijdens de geplande vergravingen binnen het plangebied archeologische waarden uit de steentijd, metaaltijden, Romeinse tijd, middeleeuwen of nieuwe tijd worden geraakt. Er zijn ten eerste geen aanwijzingen voor relevante archeologische waarden uit die periodes binnen het plangebied en ten tweede is het sterk aannemelijk dat er bij de werkzaamheden alleen ophogingslagen uit de (late) 20^e eeuw zullen aangesneden worden.

3 Conclusies bureaustudie met beperkte samenstelling

3.1 Vraagstelling en onderzoeksdoelen

Het vooronderzoek in de vorm van een archeologienota met beperkte samenstelling kan als afgerond beschouwd worden, aangezien het op basis van een korte bureaustudie mogelijk was de in § 2.3 vooropgestelde onderzoeksvragen te beantwoorden en een programma van maatregelen op te stellen.

Welke is de archeologische verwachting voor het plangebied? Wat is de kans op het aantreffen van archeologische sites die niet tijdens het reeds uitgevoerde vooronderzoek zijn geïdentificeerd?

Er is een lage archeologische verwachting voor het plangebied. Uit de uitgevoerde bureaustudie blijkt dat er geen concrete aanwijzingen zijn voor de aanwezigheid van een behoudenswaardige archeologische vindplaats binnen het plangebied. Het historische kaartmateriaal toont aan dat er binnen het plangebied wellicht geen bebouwing uit de late middeleeuwen en nieuwe tijd was. Daarnaast is de stadswijk tussen de Tiensestraat en Diestsestraat in de 19^e eeuw volledig heraangelegd, waarbij eventuele sporen van oudere vindplaatsen mogelijk sterk verstoord zijn. Deze argumenten zijn echter geen bewijs voor de afwezigheid van archeologische waarden binnen het plangebied.

Indien nog waardevol archeologisch erfgoed aanwezig is, wat is de impact van de geplande werken daarop?

Indien er wel waardevol archeologisch erfgoed aanwezig is binnen het plangebied, dan is de kans zeer klein dat die bij de geplande werkzaamheden geraakt zal worden. De werken bestaan grotendeels uit het vervangen van de huidige, 20^e-eeuwse bodembedekking door een nieuwe verharding (maximaal 40 cm onder het huidige looppniveau). Verder kunnen de geplande werken voor de nutsleidingen grotendeels beperkt blijven tot het gabarit van bestaande sleuven voor elektriciteit, gas, water en riolering.

Is verder vooronderzoek vereist en welke volgende onderzoeksstappen zijn nodig?

Er is geen verder vooronderzoek vereist.

3.2 Samenvatting

De Straatjesgang in het centrum van Leuven zal worden heraangelegd. Dit kadert binnen een groter project, met onder meer de heraanleg van de Tuin De Walque, de renovatie van de

arbeiderswoningen langs de Straatjesgang en de bouw van nieuwe woningen en een appartementsgebouw op aanpalende percelen. Aangezien de oppervlakte van de getroffen percelen meer dan 300 m² bedraagt en de bodemingreep meer dan 100 m² bedraagt, moet de vergunningsaanvraag voor de werken gepaard gaan met een bekrachtigde archeologienota.

Op basis van de werkplannen werd geconcludeerd dat een archeologienota met beperkte samenstelling, bestaande uit een korte bureaustudie, kan volstaan om de onderzoeksvragen te beantwoorden en aanbevelingen te maken voor een eventueel vervolgtraject.

Er is een lage archeologische verwachting voor het plangebied. Dit deel van de stad is lang niet bebouwd geweest en is in de 19^e eeuw volledig heraangelegd, waardoor eventuele oudere vindplaatsen mogelijk sterk verstoord zijn. De geplande werkzaamheden zijn beperkt in oppervlakte (ca. 270 m²) en erg beperkt in ontgravingsdiepte (ca. 40 cm voor de verhardingen en een sleuf tot 1 m voor een nieuwe hydrant). Bovendien is de Straatjesgang de voorbije decennia een aantal keer opnieuw ingericht en is het erg waarschijnlijk dat de ontgravingen niet zullen raken aan eventueel aanwezige archeologische waarden onder de 20^e-eeuwse ophogings- en funderingslagen. Daarnaast kunnen de geplande nutsleidingen grotendeels beperkt blijven tot het gabarit van de bestaande leidingen en riolering.

Door de lage archeologische verwachting en de erg beperkte omvang van de bodemingreep is de kans op archeologische kenniswinst binnen de geplande bodemingrepen te gering om een vervolgonderzoek aan te bevelen.

4 Bibliografie

Agentschap Onroerend Erfgoed (2017) *Code van goede praktijk voor de uitvoering van en rapportering over archeologisch vooronderzoek en archeologische opgravingen en het gebruik van metaaldetectoren*, versie 2.0.

Dupont, L., M. Smeets, V. Vander Ginst & W. Yperman (2016) *Archeologienota: Het archeologisch vooronderzoek aan de Nobelstraat te Leuven (Studiebureau Archeologie rapporten)*, Kessel-Lo.

Geraadpleegde websites

AGIV (Agentschap voor Geografische Informatie Vlaanderen) viewer:
gdiviewer.agiv.be

Cartesius (kaarten, plattegronden, schetsen en luchtbeelden): cartesius.be

Centrale Archeologische Inventaris: cai.onroenderfgoed.be

Geoportaal Vlaanderen: geo.onroenderfgoed.be

Geopunt Vlaanderen: geopunt.be

Inventaris Onroerend Erfgoed: onroenderfgoed.be

Koninklijke Bibliotheek van België: kbr.be

Rijksarchief van België: search.arch.be

Bijlage 1: werkplannen

Werken in wortelzones van bestaande hoogstammige bomen:

- Wortelzone wordt omschreven als de zone rond bestaande bomen (kroonprojectie + 2m). Volgende maatregelen zijn te respecteren in de wortelzone:
- Alle uitgravingen in de wortelzone zijn handmatig uit te voeren.
 - In overleg met de leidend ambtenaar wordt de dikte van de fundering lokaal aangepast in functie van de aanwezigheid van wortels;
 - Alle wortels worden maximaal behouden;
 - Indien toch nodig (bv. plaatsen boordsteen) dan worden wortels dikker dan enkele centimeters altijd gesnoeid met handgereedschap en dwars op de wortel. Dikkere wortels worden bij voorkeur afgezaagd tot op een vertakking, net als bij taksnoei;
 - De bestaande maaiveldhoogte in de wortelzone wordt zo veel mogelijk gehandhaafd. Dit betekent dat er geen afgravingen of ophogingen mogen worden uitgevoerd, tenzij uitdrukkelijk vermeld;
 - Tijdelijke stockage van gronden of materialen is te allen tijde verboden;
 - Indien bij een afgraving wortels worden blootgelegd worden deze zo snel mogelijk en ten laatste op het eind van de werkdag afgedekt tegen uitdrogen;
 - Bovenvermelde voorzorgsmaatregelen zijn een aannemingslast.
 - In overleg met de aanbestedende overheid kunnen alternatieve beschermingsmaatregelen worden toegepast.

PROJECT

HERAANLEG TUIN DE WALQUE & STRAATJESGANG

OPDRACHTGEVER

Stad Leuven

Professor Van Overstraetenplein 1, 3000 Leuven

Contactpersoon: Katelijne Wouters

PROJECTGEGEVENS

A. Nobelstraat 11, 3000 Leuven

FASE: AANBESTEDING

Afbraakplan

ONTWERPER

ATELIER PARKOER

Apollostraat 69, 2060 Antwerpen
Bert Van Loooveren
+32 475 383 584
bert.vanlooveren@parkoer.be

ONTWERPER VERBOUWING STRAATVEGERSGEBOUW

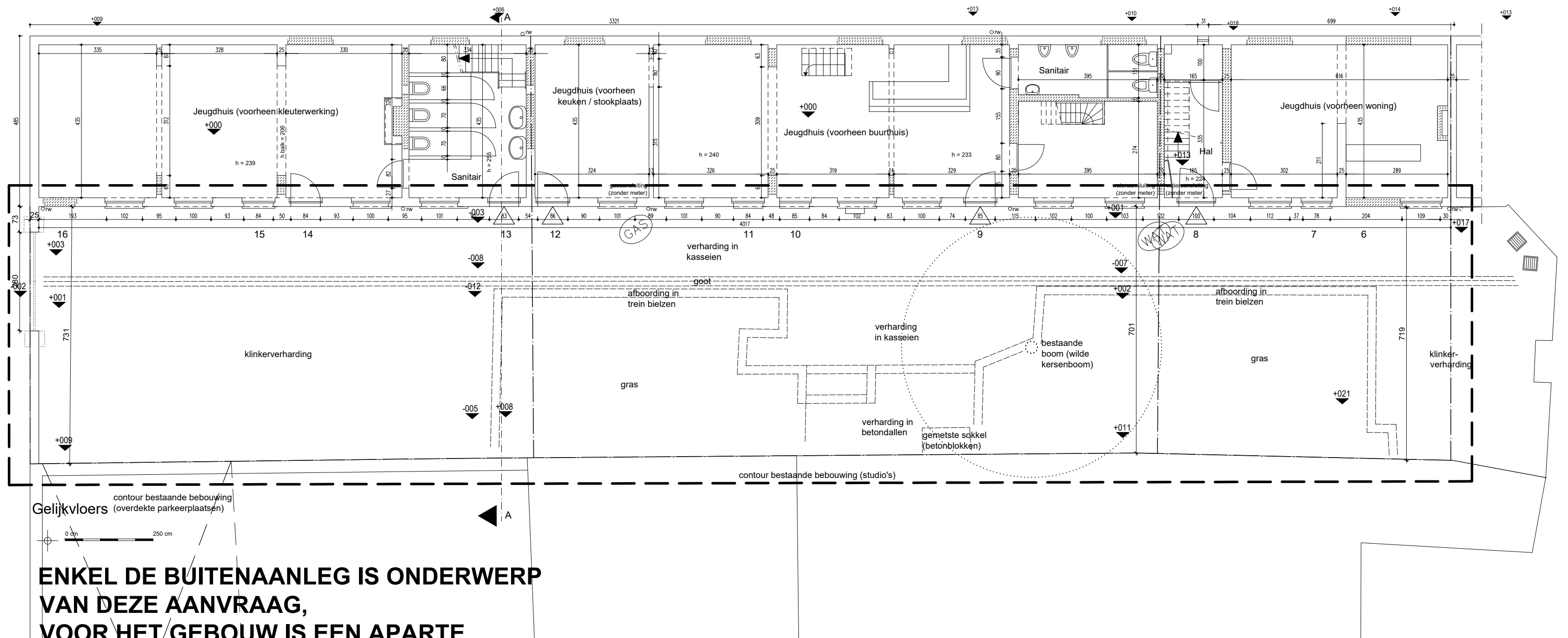
Studiedienst gebouwen stad Leuven
Professor Van Overstraetenplein 1
3000 Leuven

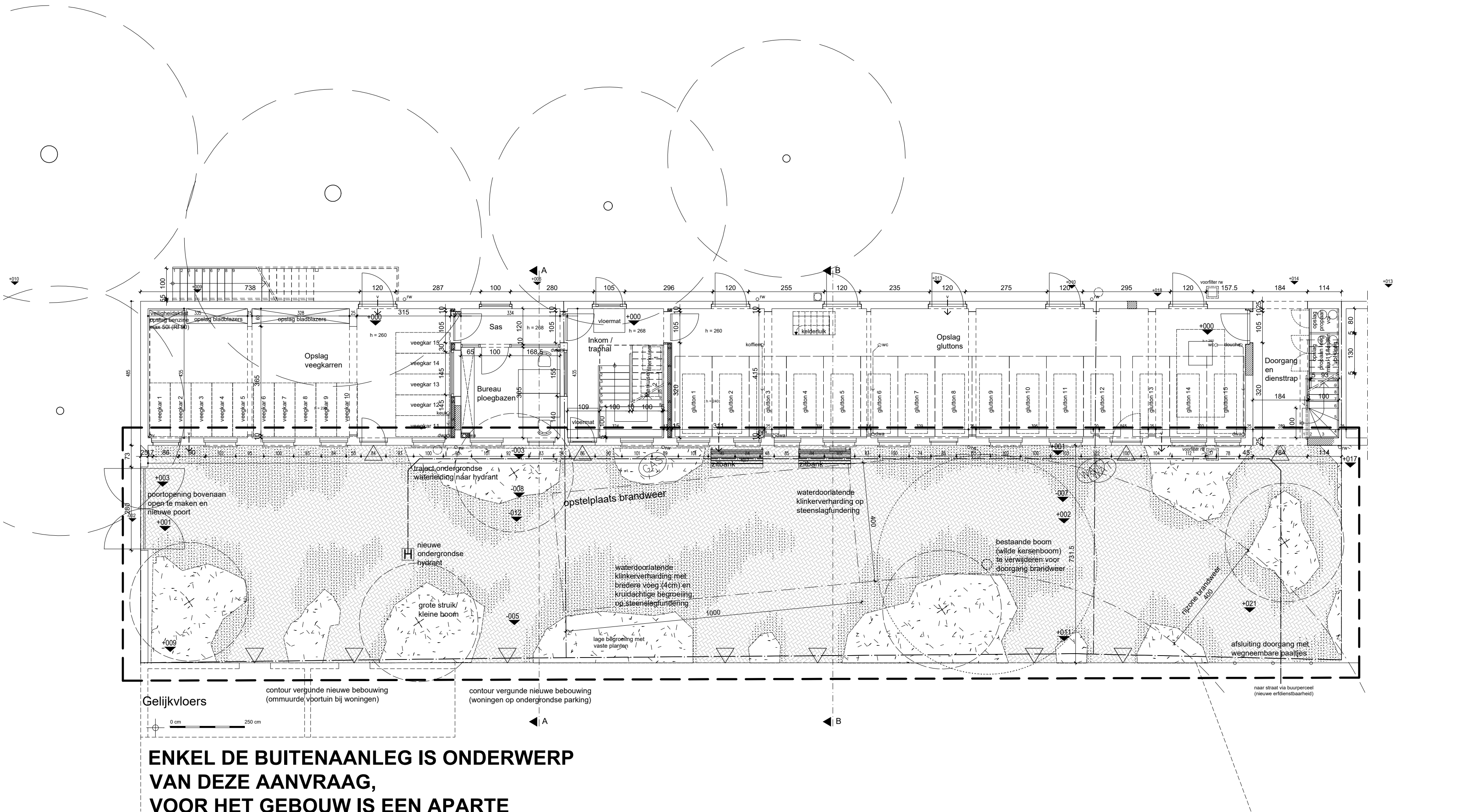
Contactpersoon: Mieke Vander Cammen

BEETJE	FORMAAT	SCHAAL	DATUM	PLAATJE
	59,4 x 84 cm	1/200	15-12-2017	02

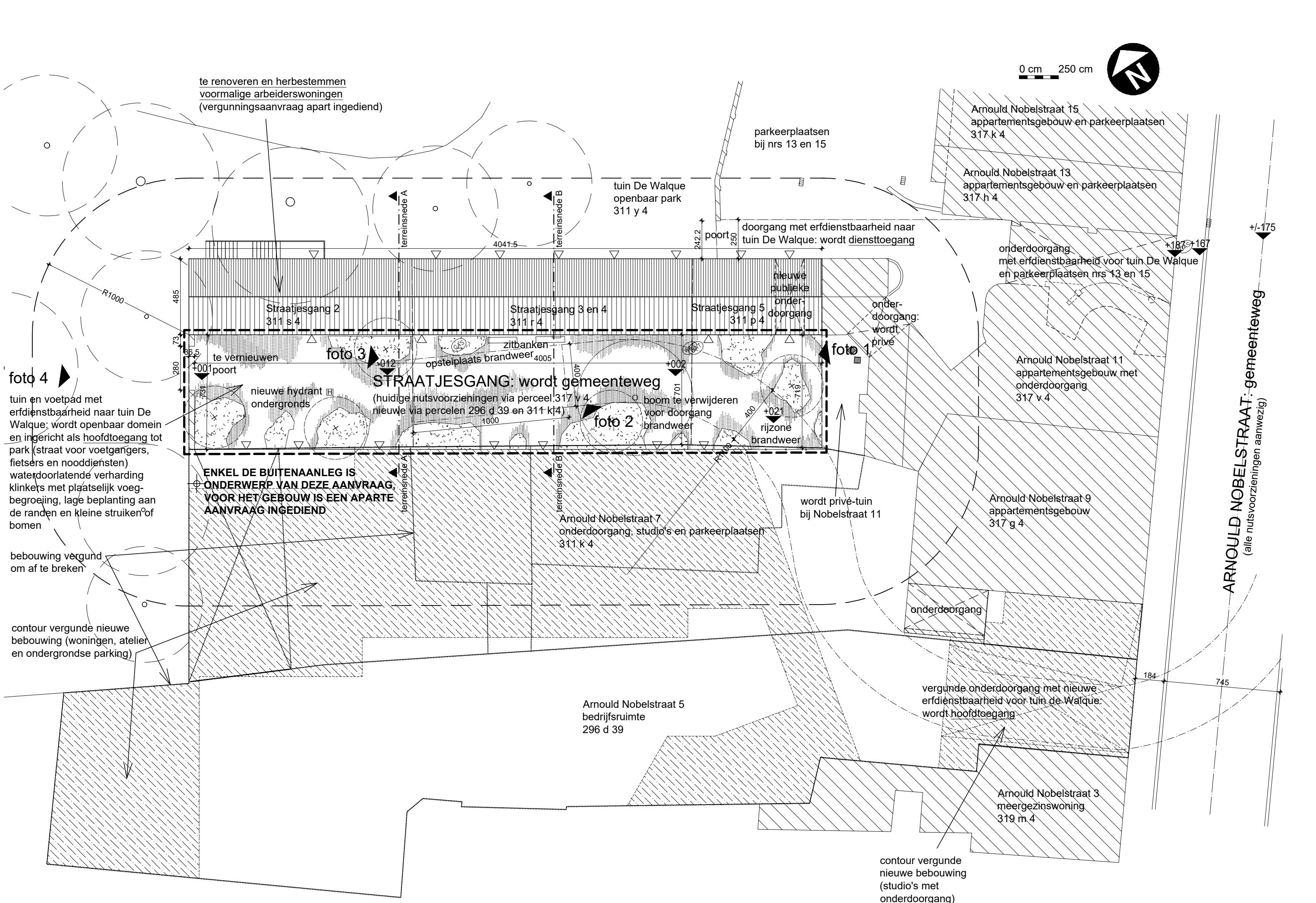
Legende

- Omtrek projectgrens/werkzone
- gebouw
- betonstraatstenen
- asfalt
- grind
- houtsnipper
- speelzand
- rubervloer
- hout
- gazon
- vaste planten
- heesters
- haag
- bestaande boom
- te verwijderen grind, enkel toplaag +/- 7 cm
- te verwijderen grind en fundering
- te verwijderen asfalt
- te verwijderen betonstraatstenen
- te verwijderen kassei
- te verwijderen boordsteen (hergebruik toegestaan na kuisen)
- treinbils
- te verwijderen gazon
- te verwijderen vakbeplanting
- te verwijderen haag
- te verwijderen boom

ENKEL DE BUITENAANLEG IS ONDERWERP
VAN DEZE AANVRAAG,
VOOR HET GEBOUW IS EEN APARTE
AANVRAAG INGEDIEND

te renoveren en herbestemmen
voormalige arbeiderswoningen
(vergunningsaanvraag apart ingediend)

0 cm 250 cm

parkeerplaatsen
bij nrs 13 en 15

Arnoold Nobelstraat 15
appartementenbouw en parkeerplaatsen
317 k 4

Arnoold Nobelstraat 13
appartementenbouw en parkeerplaatsen
317 h 4

tuin De Walque
openbaar park
311 y 4

poort 250
doorgang met erfdienstbaarheid naar
tuin De Walque: wordt diensttoegang

onderdoorgang
met erfdienstbaarheid voor tuin De Walque
en parkeerplaatsen nrs 13 en 15

Arnoold Nobelstraat 11
appartementenbouw met
onderdoorgang
317 v 4

Arnoold Nobelstraat 9
appartementenbouw
317 g 4

Arnoold Nobelstraat 7
onderdoorgang, studio's en parkeerplaatsen
311 k 4

wordt privé-tuin
bij Nobelstraat 11

Arnoold Nobelstraat 5
bedrijfsruimte
296 d 39

Arnoold Nobelstraat 3
meergezinswoning
319 m 4

contour vergunde
nieuwe bebouwing
(studio's met
onderdoorgang)

ENKEL DE BUITENAANLEG IS
ONDERWERP VAN DEZE AANVRAAG.
VOOR HET GEBOUW IS EEN APARTE
AANVRAAG INGEDIEND

tuin en voetpad met
erfdienstbaarheid naar tuin De
Walque: wordt openbaar domein
en ingericht als hoofdtoegang tot
park (straat voor voetgangers,
fietsers en nooddiensten)
waterdoorlatende verharding
klinkers met plaatselijk voeg-
begroeiing, lage beplanting aan
de randen en kleine struiken of
bomen

bebouwing vergund
om af te breken

contour vergunde nieuwe
bebouwing (woningen, atelier
en ondergrondse parking)

STRAATJESGANG wordt gemeenteweg

(huidige nutsvoorzieningen via perceel 317 v 4,
nieuwe via percelen 296 d 39 en 311 k 4)

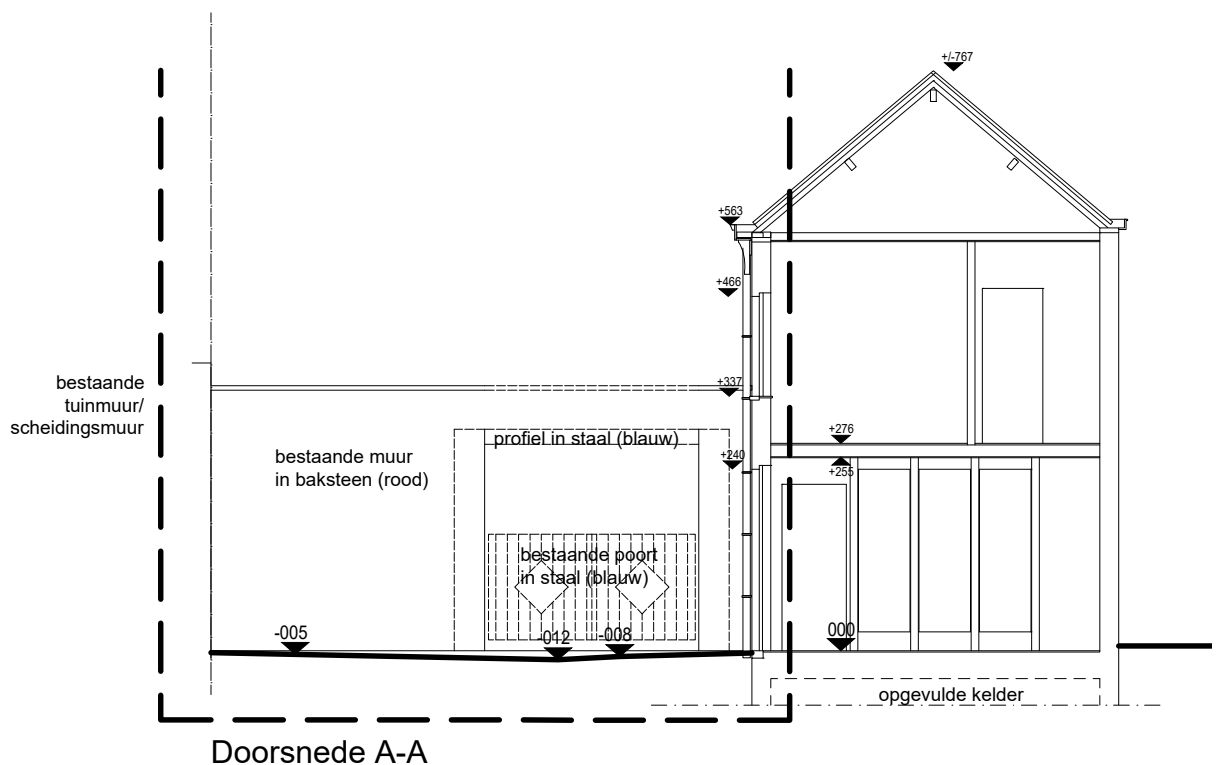
foto 3

foto 2

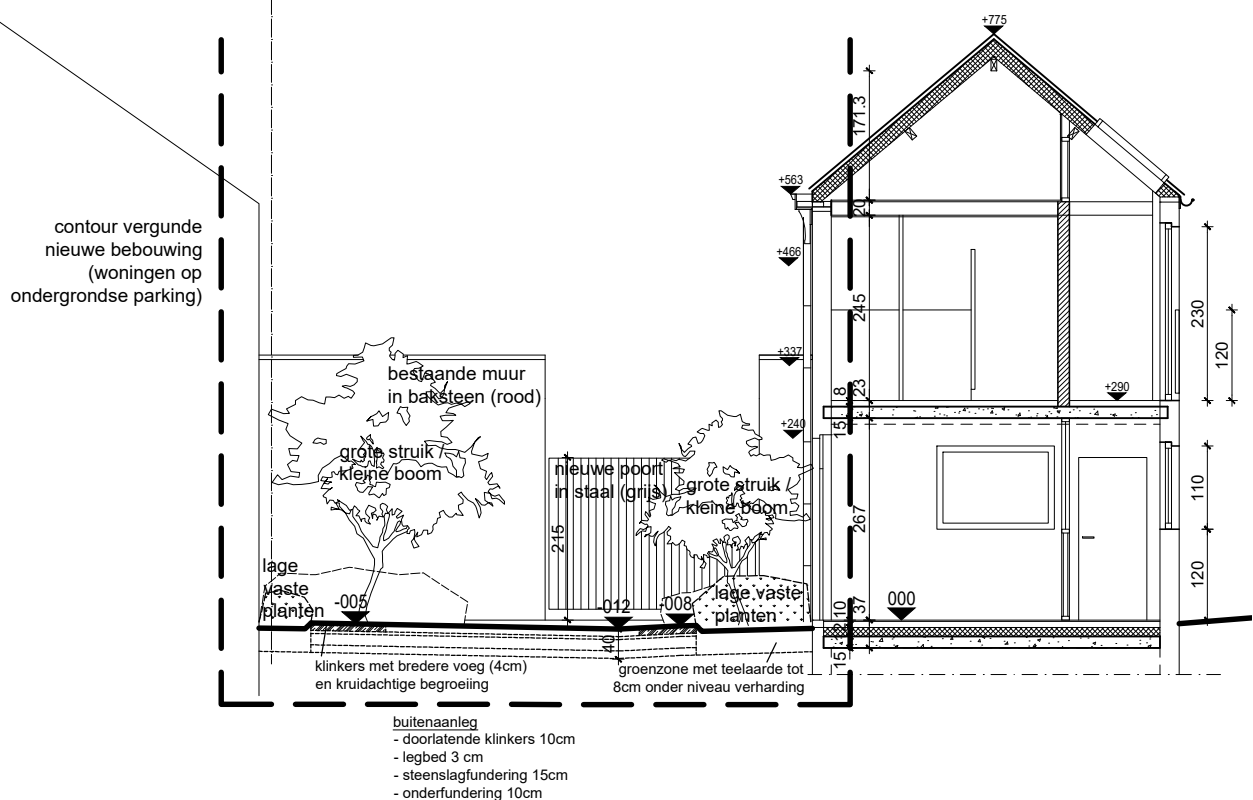
foto 1

foto 4

ARNOULD NOBELSTRAAT: gemeenteweg
(alle nutsvoorzieningen aanwezig)

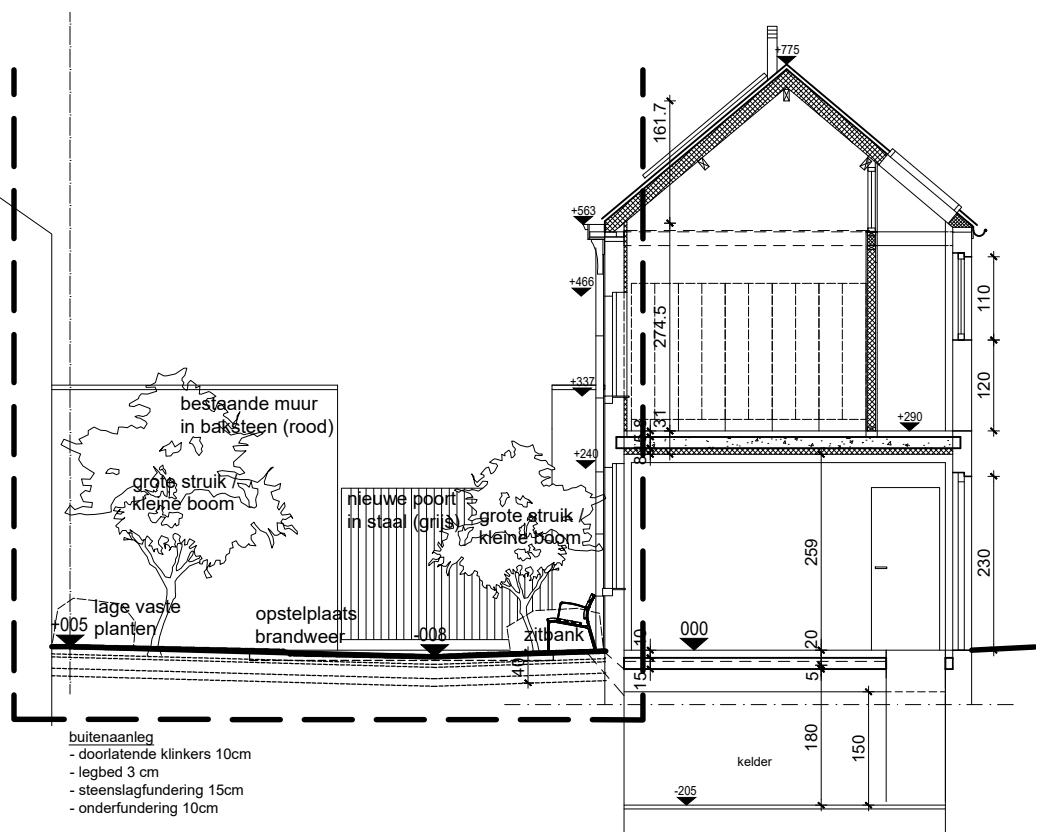

**ENKEL DE BUITENAANLEG IS
ONDERWERP VAN DEZE AANVRAAG,
VOOR HET GEBOUW IS EEN APARTE
AANVRAAG INGEDIEND**

**ENKEL DE BUITENAANLEG IS
ONDERWERP VAN DEZE AANVRAAG,
VOOR HET GEBOUW IS EEN APARTE
AANVRAAG INGEDIEND**

contour vergunde
nieuwe bebouwing
(woningen op
ondergrondse parking)

Doorsnede B-B

**ENKEL DE BUITENAANLEG IS
ONDERWERP VAN DEZE AANVRAAG,
VOOR HET GEBOUW IS EEN APARTE
AANVRAAG INGEDIEND**

EENHEID PREHISTORISCHE ARCHEOLOGIE
Celestijnenlaan 200E bus 2409
3001 HEVERLEE, België
tel. + 32 16 32 64 58
fax + 32 16 32 29 80
prehistorische.archeologie@ees.kuleuven.be
www.kuleuven.be